

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi - Journal of Social Sciences
Cilt/Volume: 2005-1 Sayı/Issue: 10

EĞİTİM VE TOPLUMSAL DEĞİŞME

Samettin GÜNDÜZ*

ÖZET

Bu makalede eğitim, değişme ve toplumsal değişme kavramları sosyal olgu olarak ele alınmış olup, genel anlamlarıyla değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Eğitim, toplumsal değerlerin korunmasına ve genç kuşaklara aktarılmasına, toplumsal değişme ile ortaya çıkan yeniliklere uyum sağlayabilecek bireylerin yetiştirilmesine önem vermektedir. Değişmenin toplumlarda dinamik ve sürekli olması, toplumsal yapıda değişmeyi serbest veya zorunlu olarak ortaya çıkarmaktadır. Böylece değişim, hem eğitimi hem de toplumu doğrudan etkilemektedir. Değişimle ortaya çıkan yeni yapıya birey ve toplumsal kurumların uyum sağlayabilmesi için, değişimi destekleyici bir eğitimin gerekli olması anlayışından hareketle, toplumsal değişme ile eğitim arasındaki ilişkiler incelenerek genel bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, Değişme ve Toplumsal Değişme

ABSTRACT

In this article, the concepts of social change and education were each examined separately as social phenomenon. Education gives importance to preserving social values and transferring them to new generations and bringing up individuals who could adapt to innovations resulted from social change. The change in social structure emerges as mandatory or occurs freely due to the fact that social change is a dynamic and continuous process in every society. Hence, the change in general directly affects both education and social change. A general evaluation of change will be made in this article by examining the interrelationships between social change and education bearing in mind the fact that an educational system that supports change is necessary in order for individuals and institutions to adapt to new structure emerging as a result of the social change.

Keywords: Education, Change, Social Change

* Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü.

GİRİŞ

Eğitim kelimesi eski Türkçe'de "terbiye" kelimesiyle eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Genel olarak toplum hayatında davranışları uyumlu insanlara "terbiyeli" uyumlu olmayan insanlara da "terbiyesiz" kelimesinin zaman zaman kullanılmakta olduğu görülmektedir.

Gökalp, eğitim kavramını terbiye anlamında kullanmıştır. O eğitimi, "Terbiye bir toplumda, yetişmiş neslin henüz yetişen nesle, fikirlerini ve hislerini vermesi..."(Gökalp;1992:321)olarak tanımlar. Her toplum yeni nesillere dilini, sanatını, ahlakını, bilim ve tekniğini eğitim yoluyla aktarmaya çalışır. Toplum tarafından aktarılmaya çalışılan toplumsal değerlerin, "...insana birey olarak yaşayacağı çevre..." (Russel & Russel; 1979:201)sini tanıtmaya çalışmaktadır.

Eğitim, "bir insan varlığının yetişmesi ve gelişmesini sağlamak üzere, kendine özgü tüm imkanların onlar üzerinde kullanılması ve her birinin bizatihi kendisi..."nin olması, (Değirmencioğlu,1977:3) eğitimin, bireyi yetiştirme ve yönlendirme faaliyeti veya bireyde toplum adına yapılan değişiklikler süreci olarak kabul edilmektedir.

Eğitim, toplumsal bir süreç olup, bireylerin bilinçsel yeteneklerinin geliştirilmesi anlayışının, eğitime yoğunluk kazandırdığını düşünen Tezcan eğitimi; "Bireylerin toplumsal yeteneğinin en elverişli düzeyde kişisel gelişmesinin elde edilmesi için seçilmiş ve deneyimli bir çevreyi içine alan toplumsal bir süreç..."(Tezcan;1981:4) olarak tanımlar.

Eğitim, "belirli kurumlar ve örgütler aracılığıyla, belirli hedeflere ulaşmak amacıyla ve önceden tasarlanarak ..." (Güler, 1991; 31), "bireyin doğumundan başlayan, ona belli bilgi ve beceriler aktarıp, değer yargıları aşılıyarak onu daha yetkin bir yetişkin haline getiren, bireyin yaşantısını değiştiren ve tüm yaşamı boyunca devam eden bir süreçtir. (Varış,1978:11) Bu süreç, "kişinin bedensel, zihinsel, duygusal, toplumsal, törel v.b. yönlerden gelişmesini durdurucu ya da geriletici bir etki değil, bunların mevcut durumlarını geliştirici, ilerletici bir etkidir ya da etkiler sistemi..." (Binbaşıoğlu, 1988: 8) olarak ortaya çıkmaktadır.

Tüm bu tanımların ortak noktası eğitimin toplumsal bir süreç olduğu gerçeğidir. Bu nedenle eğitim ancak grup içinde mümkün olmaktadır. Bireyin grup içerisindeki etkileşimi eğitimi kolaylaştırdığını, ancak bireyin gruptan ayrı kalması sonucunda, eğitim imkanını zorlaştırdığını ya da kaybetmesine neden olduğunu. Eğitimin aileden başlayarak gittikçe genişleyen bir toplumsal çevreden etkilenmeyi gerektirmiş olması, ancak eğitimin toplumsal etkileşimle

olabileceğini göstermektedir. Eğitim yapılırken bireyi- gruptan, grubu- toplumdun ve okulu- çevreden uzaklaştırmamak gerekir.

Eğitim, evrensel bir kurum olup, en basit toplumdun en karmaşık topluma kadar kurumlaşarak, faaliyetlerini devam ettirmektedir. Çağdaş dünyada eğitim, artık belli bir yaşın, belli bir sınıf veya zümrenin faaliyeti olmaktan çıkıp, herkesi ilgilendiren zorunlu bir alan durumuna gelmiştir. Onun için, birey ve toplumun eğitime ilgi ve alakasız kalması söz konusu değildir. İster birey, ister kurum ve kuruluşlar eğitime ne kadar katkı sağlıyor ise, eğitimden o kadar beklentileri artmaktadır. Artan ve ortaya çıkan beklentileri karşılayabilmek için, eğitimden en iyi şekilde yararlanmanın gerekliliği kendisini daha da hissettirmektedir.

“Platon’a göre eğitim, bedene ruha jimnastik ve musiki vasıtasıyla elverişli olduğu olgunluğu vermektir. Kant için eğitim, insan tabiatındaki bütün kabiliyetlerin işlenmesi, insanın mukadder gayesine ulaştırılmasıdır. İngiliz Lock daha mütevazıdır; eğitimin vazifesi insanı kendi mesleğinde hünerli hale getirmektir.” (Fındıkoğlu;1943:3)

Aklan, eğitimi “1.davranış değişimi 2. bireyin maksatlı olarak belirli hedefler yönünde, kendi yaşantıları yoluyla davranışlarını değiştirmesi 3. bireysel yeteneklerin çeşitli yönlerden birey ve toplum için uygun ve dengeli olarak getirilmesi...” (Aklan, 1979:4) olarak tanımlamaktadır.

Toplumda önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda bireylerin davranışlarında belli ölçüde gelişmeler sağlayan planlanmış etkiler sistemi olarak kabul edilmektedir.

Kurtkan’ın , Durkheim’den etkilendiğini eğitimi, dar ve geniş anlamda tanımladığı görülmektedir;

Dar anlamda “eğitim, yetişkin nesiller tarafından sosyal hayata henüz hazır olmayanlara tatbik edilen bir tesirdir. Gayesi ise çocukta (veya fertte) hem bir bütün olarak siyasi cemiyetin, hem de spesifik olarak bağlı olduğu hususi çevrenin ondan istediği belirli miktarda fiziki, entelektüel ve moral durumları hasıl etmek ve geliştirmektir.”(Kurtkan,1977:8-9)

Geniş anlamda eğitimi, “tabiatın, sosyal müesseselerin ve diğer insanların bizim zekamız veya irademiz üzerinde icra etmeye muktedir oldukları tesirler”(Kurtkan;1977:6) olarak tanımlamaktadır.

Bilhan’a göre eğitim, “çocuğa veya ergene bedensel, ruhsal, zihinsel, toplumsal, ahlaksal yönleri ile oluşturmak ve geliştirmek için onun varlığındaki değer kaynaklarını ortaya çıkarmaya yönelik yöntem ve tekniklerinin eyleme dönüştürülmesi” (Bilhan,1996:14)dir.

“Eğitim bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci...”(Ertürk;1972:12) olarak tanımlanan “eğitim, kişinin toplumsal yeteneklerinin ve optimum kişisel gelişmesinin sağlanması için seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan sosyal bir süreçtir.”(Büyükkaragöz;1994:33)Her şeyden önce yapılmakta olan eğitimin bireyin yetenek ve kabiliyetlerini göz ardı etmemesi, yaş ve zeka durumuna uygun bir eğitimin verilmesi; hem kişisel hem de toplumsal gelişmesinin uyum içerisinde gerçekleşmesine katkı sağlayacaktır. Eğitim, önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda, yeni nesilleri yönlendirme ve yetiştirme gayretidir. Eğitim, eğiten ile eğitilen arasındaki karşılıklı bir etkileşimi zorunlu olarak ortaya çıkarması, ayrıca yetiştirme, yönlendirme taktik ve tekniğini öğreten bir bilimdir. Eğitim “ bütünü bir kültürün muhtevasını bir nesilden diğerine aktaran bir süreçtir.”(Turhan;1978:38) Bu süreç, genç nesilleri “toplumun düzenine, örf ve adetlerine bu sistem sayesinde alıştırmakta ve onun ideallerine, değerlerine, görüş ve zihniyetine göre yetiştirilme” (Turhan,1978,38) ye çalışılmaktadır.

Eğitim, bireyde öğrenme yoluyla ortaya çıkan zihinsel ve davranışsal değişimlerin tümüdür. Bireyin öğrenme sonucunda düşünce ve davranışlarında görülen olumlu gelişmeler, verilen eğitimle doğru orantılı olduğunu zamanla fark edilmesi mümkündür. Birey öğrenmiş olduğu bilgi ve tecrübelerin sosyal yaşamında gerekli gördüğü sürece, yapılmakta olan değişimin uyum içerisinde olmasına özen göstermektedir.

Eğitimin, değişik tanımları yapılarak oldukça geniş bir alanı kapsadığını, yapılan farklı tanımların, içerik ve süreç tanımları olarak incelemek gerekir.

a-İçerik Tanımları:

Eğitimin, kime, niçin uygulanacağını ve neler kazandıracığını açıkça ifade eder.Eğitim, bireye, gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılmasının yanında, kişiliklerin geliştirilmesine yardımcı olmaktadır.Ayrıca bireyin sosyalleşmesini sağlayarak toplum yaşamına uyum sağlamasına katkı sağlamaktadır.

Oğuzkan’a göre, “eğitim, yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gereken bilgi ve beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etmek etkinliği”(Oğuzkan;1974:61)olarak tanımlar. Henüz toplumsal hayata hazır olmayan bireyler üzerinde yetişkinlerin uygulamış olduğu bir faaliyet olarak görülmesi, hem birey hem de toplum açısından geleceğe bilinçli hazırlanma süreci olarak kabul edilmesidir.

Eğitim, “bir toplumun gelecekteki nesillerin kendilerinden daha müreffeh ve daha mutlu bir şekilde hayatlarını idame ettirebilmeleri için nasıl ve ne gibi şartlar altında hareketlerini onlara öğretmektir.”(Koçer,1980:5) Toplumlar, “yapıda, davranışta oluşan her değişik” (Öncül;1999:286) liği, eğitim yoluyla genç nesillere uygun ortamlarda öğretmeye çalışmaktadır.

b-Süreç Tanımları:

Toplumda eğitimin oluşumunu anlatan tanımlar, süreç tanımları olarak kabul edilmiştir. Süreç tanımları toplumların kültürel yapılarının farklı olmasına rağmen, değişikliğin olmamasından dolayı daha genel ve daha soyut tanımlar olarak öne çıkmaktadır.

Oğuzkan'a göre; “eğitim, önceden saptanmış amaçlara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesi”(Oğuzkan;1974 :61)dir.Bu tanımda eğitimin bir araç olarak insan davranışlarının planlı olarak değiştirilmesi hedeflenmiş olmasına rağmen, eğitimin kime, niçin ve nasıl yapılacağı hangi konuda eğitileceği hakkında net bir bilginin olmaması, yapılmakta olan eğitimin yeni nesiller üzerinde olumlu etkilerinin olup, olmadığı hakkında somut bir bilgiden yoksun olduğu görülmektedir.

Genel anlamıyla eğitim, insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir.”(Fidan,Erden;1998:2) Bireyde değiştirilmek istenilen davranışların önceden saptanarak eğitimin amaçlarına uygun hale getirilmesi, ayrıca yeni bir davranışın oluşturulabilmesi için, planlanmış bir eğitim sürecinden geçmesi gerekir. Bu sürecin “belli amaçlara göre insan... davranışlarının planlı olarak değiştirilmesi ve geliştirilmesi.. yasa ve ilkelerini ve bu amaçla teknikler geliştirmeye çalış...”(Fidan,Erden;1998:23) ılmasıdır.

Değişme:

Değişme, sözlük anlamıyla “yapıda ve davranışta oluşan her değişiklik”, veya “bir nesnenin biçim, nitelik ya da ilişkisinin tümünde ya da bir bölümünde olan değişiklik” lerin tümü olarak kullanılmaktadır.

Kızılçelik'e göre değişme, “bir halden başka bir hale geçiş ya da önceki durum veya davranıştan farklılaşma biçimi...”(Kızılçelik, 1992 :102) olarak tanımlanırken ayrıca, her toplumun temel özelliği olarak kabul edilmektedir.

Heraclius; “Dünyada hiçbir şey sabit değildir; değişme müstesna” demiştir. Ancak toplumlardaki değişme hızı farklılık gösterir.Tam anlamıyla statik bir toplumun olmaması, geleneksel toplumlarda değişimin olduğu ama

çok yavaş cereyan ettiği görülmektedir. Gelişmemiş, cemaatçi toplumlarda, toplumsal değişmeye karşı önyargı ve karşı direncin oluşması toplumsal değişmeyi yavaşlatmaktadır. Değişimle birlikte toplumda yaşatılan değerlerin yerine yenilerin gelmesi toplumda büyük rahatsızlık oluşturmaktadır. Oluşan rahatsızlıkların giderilmesinin zor olmasına rağmen, iyi ve kalıcı bir eğitimle rahatsızlıklar giderilebilir. Genellikle gelişmemiş toplumlarda değişimlerin üst yapıdan altyapıya doğru zorunlu olarak gerçekleştirilmesinin toplumlara bir faydası olmamaktadır.

Gelişmiş toplumlarda, toplumsal değişimin kurumsal, gündelik ve normal bir olgu olmasının yanında, dinamik olarak gerçekleştiğini bazı sorunların çözülmesine katkı sağlayıp, beraberinde yeni sorunları da getirmesi nedeniyle değişime karşı bir direnç oluşabilir. Ortaya çıkan bu direnç, değişimi engelleyecek bir güce ulaşması söz konusu değildir. Gelişmiş toplumlarda gerçekleştirilen değişimlerin serbest olması, hem değişimin başarılı hem de kalıcı olması açısından önemlidir.

Toplum, değişim sonucunda başlangıçta sunulan öneri ve yeniliklerin tümünü kabul etmeyebilir. Toplum yenilik ve önerilerin bazılarını seçer ve hemen kabul edebilir. Bazılarını belli zamandan sonra kabul eder, bazı geriye kalan yenilikleri tamamıyla kabul etmeyebilir. Değişimin toplumsal açıdan faydalı değer olarak gördüğü yenilikleri kolaylıkla kabul eder. Çünkü, faydalı olarak görülen yeniliklerin, kültürel değerlerle çatışmaması, değişimin uyum içerisinde gerçekleşmesini sağlamış olur.

Değişme, gerçekte bir yönü ifade etmeyen, ileriye doğru olabileceği gibi, geriye doğru da olabileceği, değişimin bir süreç içerisinde ortaya çıktığını göstermektedir. Bu sürecin bir toplumda gerçekleşmesi ve her ikisinin olabilme ihtimalinin olması sonucunda, toplumda, sistemde ve bireyde gözlenebilen farklılaşmalar değişme olarak kabul edilir.

Tezcan'a göre "eğitimde başlatılan bir değişme, toplumsal yapının diğer parçalarını değişme yönünde etkilediği gibi, kendisi de sürekli olarak diğer parçalarla meydana gelen değişmelerin etkisinde kalmaktadır." (Tezcan;1981:165) Toplumsal değişmede eğitim kendi başına belirleyici değildir. Genellikle eğitimde gerçekleşen değişme toplumsal değişmeyi takip etmektedir.

Değişmeyi hızlandıran faktörlerin nitelikleri ne olursa olsun birey, değişimin hem aracı hem de hedefi durumundadır. Bireyin içinde yaşadığı toplumdan soyutlamanın imkansız oluşu, değişmeyi insan ilişkileri ve insan ilişkilerinin süregelen olduğu etkileşim ortamları olarak göstermektedir.

Toplumsal Değişme:

Sosyolojinin temel kavramlarından birisi toplumsal değişme kavramıdır. Toplumsal değişme temelinde sosyal ilişkileri ve hareketleri içersinde barındıran bir kavramdır. Kısaca toplumsal değişme, “ilişkilerin değişmesidir.” (Ergün, 1994:99) Böyle olunca, toplumsal değişmeyi, toplumsal ilişkilerden ve kültürel değişmelerden ayırmak oldukça zor olacaktır. O halde toplumsal değişme “toplumsal yapının ve bu ilişkileri belirleyen toplumsal kurumların değişmesidir.” (Tezcan, 1981:163)

Tarihsel süreç içersinde, toplumların değişmesi insan topluluklarının görülmeye başladığından bugüne kadar görülmekte olan bir olgudur. Böylece “değişmenin olmadığı bir insan topluluğu düşünmek mümkün değildir.” (Erkal; 1995:229) Değişimin iki yönlü ele alınabileceğini, medeniyet tarihinde gelişim ve ilerleme yönünde olabildiği gibi, gerileme ve çözülme yönünde de olabilir. Her iki yöndeki gelişmeler, toplumsal değişme olarak kabul edilir.

Toplumsal yapı statik değil, dinamik bir yapıya sahiptir. Çünkü toplumsal gruplar ve kurumlar sürekli değişim içersindedir. İnsanoğlunun tabiatında, her zaman monotonluktan kaçmayı psikolojik bir ihtiyaç olarak görmesi, tek tip sosyal hayat ve sosyal düzen ne kadar başarılı ne kadar düzenli, istikrarlı olursa olsun insanı olumsuz etkilemesi, değişimin zorunlu olarak meydana gelmediği, psikolojik bir ihtiyaçtan dolayı olduğu görülmektedir. Böylece, bütün toplumlarda sürekli bir değişme ve hareketlilik görülür. “Toplumsal davranış örnekleri, toplumsal yapılar, toplumsal sistemler, toplumsal kurallar sürekli olarak değişme süreci içindedirler. Ancak bu değişme her alanda ve her zaman açık ve kesin olmadığı gibi, hız bakımından da her devirde aynı değildir.” (Tezcan, 1981,163)

Çağdaş dünyada, teknolojik ve kültürel etkileşim toplumsal değişmeyi hızlandırmasına rağmen, geleneksel kültürlerle sahip toplumların kendi içine kapalı yaşamaya çalışmalarının fayda getirmeyeceğini, ne olursa olsun farklı kültürlerle etkileşim içersinde bulunma zorunluluğu toplumsal değişmeyi etkilemektedir. “Toplumsal değişme hiçbir zaman, hatta en çok ve en sık değişen toplumlarda bile, az çok mukavemetle karşılaşmadan gerçekleşmez.” (Meray; 1982:42) Toplumsal değişimler sonucunda ortaya çıkan yenilikler kabul edilmeden önce, toplum kültürünün onu kabul edebilecek ve hazmedebilecek kadar olgunlaşması gerekir. Toplum seviyesi, değişimleri anlayabilecek ve

uygulayabilecek kadar gelişmedikçe, yapılacak değişimlerin pratik açıdan bir anlam ifade etmeyebilir.

Arvasi'ye göre toplumsal değişme, "iç ve dış etkilerle grubun veya grubu meydana getiren birimlerin sosyal yapı ve fonksiyonlarında görülen yeni durumları ifade eder"(Arvasi,1995 :15)

Toplumsal değişim sürecinde eğitim, belirleyici bir faktör olarak iki fonksiyonu vardır.Birincisi nedensellik fonksiyonu ile bir durumdan başka bir duruma geçiş sağlanırken, tamir edici fonksiyonuyla da toplumsal barışın sürekliliğini sağlamaktadır. İkincisi, kültürel değerleri yeni nesillere aktarmaya çalışmasıdır.

Toplumsal değişimin nasıl olduğu, nereye doğru gittiği hakkında değişik teoriler bulunmaktadır.

"Comte'un teorisinin özünü, sosyal değişmeyi teolojik düşünceden başlayıp metafizik düşünce biçimi aracılığıyla ifadesini modern bilimde bulan düşünce biçimine geçiş olarak gerçekleştiren ve "üç hal yasası"nın ilerleme diye tanımladığı insanın entellektüel gelişmesinin ürünü belirlemektedir." (Oskay;1977:323) Tabi buna paralel olarak toplumsal kurumlarda ve ahlak kurallarında da ilerleme meydana gelmiştir.İnsanlığın tarihsel süreç içerisinde saldırganlık, savaş, savunma ve sanayileşme merhalelerinden geçmesi, Comte'nin değişimi teolojik, metafizik ve pozitif olarak ayırma gitmesi, bir bakıma tarihi açıdan uygunluk göstermektedir.

İbn-i Haldun toplumu bir canlı organizma olarak görür. Topluluklar kurulur, zamanla toplumsal düzen gelenekselleşip yoluna devam eder.Gelenekselleşmiş toplumsal düzenin, çevredeki değişimlere ayak uyduramaması sonucunda yıkılır. Genellikle her toplum bu kurala dayalı olarak bu süreci yaşamaktadır. İbn-i Haldun, sosyal değişmeyi maddi ve manevi faktörlerde aramaktadır. Aslında ileri sürmüş olduğu maddi ve manevi faktörleri kapsayan bir gerekliliktir.

Haldun, "ümran" kavramını açıklarken iktisadi bir determinizme dayandırması, ümran ve medeniyetin medeni yaşamı simgelediğini kabul eder. Ümran kavramını ikiye ayırır. Birincisi, "bedevi" ilkel göçebe veya yerleşik hayata geçip, henüz farklılaşmanın ve iş bölümünün yapılamadığı, zanaatların gelişmediği insan topluluğudur. İkincisi, "hazeri" gelişmiş, daha çok yerleşik hayata geçmiş, iş bölümü yapmış fazla üretmekle refah seviyesini geliştirmiş cemiyet tipi toplumdur.Değişimi, "asabiyet" ve "tavırlar" ı, maddi ve manevi değerleri göz önüne alarak açıklamaya çalışmıştır. Daha çok manevi gerekliliği öne çıkarmış, toplumların birlik ve devlet kurabilme gücünü, cesaret, sabır, feraset ve fedakarlıkla elde edilebileceğini düşünmektedir.

İbni Haldun, toplumsal değişmeyi, determine ilişkilerin ümran asabiyet ve tavırlar kavramlarına bağlayarak açıklamıştır.

Spencer göre toplumsal değişme, “toplumları bir bütün olarak ele aldığımızda evrim kaçınılmaz görünmekteyse de, her bir toplumda ille değişim olacağı, bunun olasılık taşıdığı söylenemez.”(Oskay ; 1977: 323) H.Spencer İbn-i Haldun gibi toplumu bir canlı organizma olarak kabul edip, toplumların homojenlikten heterojenliğe, basitten karmaşığa doğru bir evrim içerisinde olduğunu kabul eder. Ayrıca toplumların zorunlu işbirliğine dayanan askeri toplumlardan, gönüllü işbirliğine dayanan demokratik sanayi toplumuna doğru gelişim içerisinde olduğunu düşünmektedir.

Parsons, toplumsal değişmeyi fonksiyonel açıdan ele almış, farklılaşmanın değişmeyi ortaya çıkardığını ifade etmiştir. Değişme sonucunda toplumsal yapıda da değişimin olduğu, değişim sonucu yeni yapıların ortaya çıktığını, yapının uyum içerisinde olması için yeni yapılarla yeni sistemleri oluşturduğunu ifade etmektedir.

Parsons'a göre, toplumsal farklılaşma ile karmaşık yapı kazanan toplumlar, farklılaşma yoluyla toplumsal değişmeyi yaşamaktadırlar.Ayrıca Parsons farklılaşma ve işbölümünü iptidai ve modern işbölümü arasındaki farkı belirterek ortaya koymuştur.İptidai işbölümünün sosyal statünü meslekleri tayin ettiğini, modern işbölümünün mesleklerin statüleri belirlediğini ifade etmektedir.

Marx, toplumsal değişmenin,sınıflar arası çatışmalar ile başlayıp proletaryanın üstünlüğü ile sonuçlanacağını düşünmektedir. İnsanlık tarihini tez,antitez ve sentez üçlüsü üzerine diyalektiğini kurmuş olan Marx, değişimin diyalektik doğrultusunda ortaya çıkacağını dile getirmiştir. İnsanlık tarihinin gerekirci olarak üretim ilişkileri doğrultusunda sınıf çatışmalarının yönlendirmiş olduğu süreçten geçmek zorunda olduğunu söyleyerek, değişimin zorunlu olarak üretim ilişkilerinde ortaya çıkabilecek sınıf çatışmasıyla doğacağını, temel değişkenlerin, alt yapıyı oluşturmakta olan maddi ve ekonomik ilişkilerin olduğunu düşünmektedir.

Toplumsal Değişmenin Sebepleri:

1.Bilimsel Yenilikler: “Eğitimde, yaratıcılığa ağırlık veren, yalnızca var olanı, değişmezi ve evrenseli bulup ortaya koymakla yetinmeyip yepyeni şeyler yaratmayı amaçlayan temel ilke, durağan yerine gürel (dinamik) bir eğitim ardında olan bir özellik”(Öncül;1999:286) olması hem eğitimin bilimsel yeniliklere açık hem de yeniliklerle ortaya çıkan değişimin olumlu sonuçlandırılmasına katkı sağlamaya çalışmaktadır.

Bilimsel bilginin birikimlerle ilerlemesi, bilimsel yeniliklerin zaman içerisinde icatlar ve ihtiyaçlar doğrultusunda gerçekleştirilmesi sonucunda, toplumsal değişmeyi ya zorunlu ya da serbest olarak gerçekleşmesine etki etmektedir. Bilim ve teknolojinin üretmiş olduğu araç ve gereçlerin kullanılması için gerekli olan eğitimin bireylere verilmesi sonucu, toplumsal değişmenin sağlıklı olarak gerçekleşmesine katkı sağlar. Bilim ve teknolojideki gelişmeler olduğu sürece toplumsal değişimin devam edeceğini göstermektedir.

2.Kültürel Yenilikler:Eğitimi toplumun ve çağın gereklerine uygun insan tipini yetiştiren temel sosyal kurum olarak ele almak gerekir.Eğitim, kültürü oluşturan, oluşturmuş olduğu mevcut kültürü yeni nesillere aktararak sosyo-kültürel devamlılığı sağlayan bir süreçtir.

Kültür kendi yapısını muhafaza etme mecburiyeti içerisinde olduğu kadar, günün şartlarına göre kendisini yenileyerek, geliştirmek zorunda olduğu ortaya çıkmıştır.

Bilim ve teknolojinin ortaya çıkarmış yeniliklerin, maddi kültürdeki değişimin hızlı, bunun yanında manevi kültürdeki değişimin yavaş olması nedeniyle, bazı sıkıntıları beraberinde getirmektedir. Bu sıkıntıları giderebilmek için maddi kültürdeki değişimin en iyi şekilde bilgi ve uygulama için gerekli olan eğitimin verilmesi gerekirken.Manevi kültürde yavaşta olsa değişimin sağlanması gerekir.

3.Teknolojik Yenilikler: Teknolojik ilerlemesinin yanında insan ilgi ve ihtiyaçlarının sürekli artması teknolojik yeniliklere hız kazandırmıştır. Teknolojik yeniliklerin insan hayatında bazı kolaylıkları sağlaması, teknolojik üretimi artırmaktadır. İnsanoğlu kolay yaşamının gereği olarak teknolojik yenilikleri görmesi, teknolojik yeniliklerin toplumlarda daha kolay benimsenmesini sağlamıştır.

Teknoloji, sanayileşmeyi ve üretimi artırmanın yanında toplumsal değişmeyi de ortaya çıkarmaktadır. Teknoloji işlenmemiş hammaddelerin işletilerek insan ve toplum ihtiyaçlarının giderilmesi için yapılan faaliyetlerdir. Toplumlar teknolojiyi dışardan alabilecekleri gibi kendileri de üretebilirler. Toplumların teknolojiyi ihtiyaçların giderilmesi işlerin kolaylaştırılması için etkin bir eğitime ihtiyaç duyulmaktadır.

4.Sosyal Kurumlarda Yenilikler: Toplumsal yapıdaki değişimle birlikte, kültürel değerlerdeki değişimle, eğitim, akrabalık, evlilik, mülkiyet ilişkileri, hukuk, örf ve adetlerin değişmesiyle yeni kurumların ortaya çıkmasını sağlar. Böylece toplumsal kurumları yeniden ortaya çıkardığı, aile, iş, okul, hukuk ve devlet gibi kurumlarda büyük değişim sürecine girer.

Toplumsal değişme sonucunda yeni kurumların zorunlu ihtiyaçlar doğrultusunda şekillendiği görülür. Bu kurumların ihtiyaçlara olumlu cevap verebildiği ölçüde kurumlaştığını, ancak ihtiyaçlara cevap veremeyen veya ihtiyaç olmaktan çıkmış olan kurumların ortadan kaldırılması gerekir.

5.Yönetimde Yenilikler: Toplumsal değişimle birlikte, devlet, hükümet, yerel yönetimler, şirket yönetimi ve hizmet yönetimlerinde değişim yaşanır. Yönetim hangi düzey ve ortamda olursa olsun toplumsal yapının bir parçası olması nedeniyle yönetme ve yönetilme olgusundaki değişen değerler elbette toplumun diğer değerlerini de etkiler.

Günümüz dünyasında hızla değişen ve gelişen şartların yönetim anlayışında büyük bir değişim ve dönüşümü beraberinde getirmiştir. Artık yönetimlerin dünyadaki gelişmelere kapalı ve toplumların isteklerini göz ardı ederek yönetim anlayışlarında ısrarlı olmaları imkansız hale gelmiştir. Yöneticilerin artık topluma daha açık ve şeffaf bir yönetim ortaya koymaları, yönetimin halkla karşılıklı bir paylaşım ile yapılabileceğinin somutlaştırılması, toplumla bütünleşebilen istikrarlı ve başarılı yönetimlerin sağlanması açısından önemlidir.

6.İnsan İhtiyaçlarında Yenilikler: İnsan ihtiyaçlarının sürekli değişim içerisinde olması, toplumsal ilişkileri doğrudan etkilemektedir. Değişmeyen insan ihtiyaçları olmasına rağmen, ihtiyaçların giderilmesi esnasında değişimlerin yaşanması doğal bir süreçtir. Bilim ve teknolojik gelişmeler, bazı ihtiyaçları giderirken, yeni ihtiyaçları da beraberinde getirmektedir. İnsanlık devam ettikçe ihtiyaçları da artarak devam edip gidecektir.

İnsan ihtiyaçları önceden belirlenerek, sınırlandırılması mümkün değildir. Bilim ve teknolojinin ilerlemesi, yenilikleri ortaya çıkarması insan ihtiyaçlarını genişletmektedir. İnsanoğlunun ihtiyaç duymadığı bir şeyin teknoloji tarafından üretilmesi, zamanla ihtiyaç olarak görülmeye başlanması. İnsan ihtiyaçlarının değişim ve teknolojik üretimlerle değiştirilebilir olduğunu göstermektedir.

7. İnsan İlişkilerinde Yenilikler: İnsanın, diğer insanlar ve toplumla olan ilişkileri toplumsal yapı içerisinde gerçekleşmesi, sosyal ilişkilerin değişmesi olarak görülmektedir. Birey ve gruplar arasındaki sosyal ilişkiler ve etkileşimler, toplumsal bir bütün olarak ortaya çıkmaktadır. İnsanların karşılıklı ve sürekli etkileşimler sonucunda, yeni toplumsal norm ve değerleri ortaya çıkarmaktadır. Değişim sonucu ortaya çıkan toplumsal norm ve değerler toplumsal ilişkileri yeniden şekillendirmektedir.

Toplumsal yapıdaki değişimin insan ilişkilerini doğrudan etkilemektedir. Geleneksel insan ilişkilerini tek düze devam ettirmek mümkün olmadığı, değişen şartlara göre ilişkilerinde değişmesi değişim açısından olumlu olması, insan ilişkileri değişime paralel olarak değiştiğini görürüz.

İnsanlar ve toplumlararası ilişkilerin, hızla yoğunlaşmakta olduğu günümüz dünyasında eğitimin görevleri daha da önem kazanmaktadır. Eğitim bireylerin ailesine ve toplumuna bağlı toplumsal ilişkilerini sağlıklı yürütebilecek bir ortam hazırlamaya çalışmaktadır. Toplumsal ilişkilerin nitelikli ve sürekliliği ancak toplumsal eğitimle sağlanabilir.

Eğitim, insanın kendisine ve çevresindeki değişimler üzerinde etkili olabileceği insanlar olarak yetişmesini sağlayarak, değişimlerin zorunlu olarak ortaya çıkarmış olduğu toplumsal ilişkileri olumlu yönde etkilemektedir.

Eğitimin Toplumsal Değişmeye İlişkin İşlevleri:

I-Eğitimin Tutucu İşlevi:

Eğitimin temel görevlerinden birisi, toplumun kültürel değerleri ve kültürel değerlerinin ortaya çıkarmış olduğu davranış kalıplarını yeni üyelerine aktarmaktır. Böylece toplumsal yaşamın geleneksel yapısını muhafaza ederek, mevcut kültürel yapıyı bozabilecek nitelikte olan davranışları denetlemeye çalışır. Sonuç olarak eğitim, toplumsal denetim aracı olarak öne çıkmaktadır.

Eğitimin tutucu yönü, toplumsal değişmelerde, toplumsal düzenin ortaya çıkarmış olduğu kültürü koruyup, ona zarar verilmemesine çalışmaktadır. "Sokrat diyor ki: "Çocuklarımızın kötü görüntüler arasında büyümelerinin bizi

korkutması gerekmez mi ? Bu sağlığa zararlı otlakta her gün küçük dozlarla alınan ve özümlenen bir sürü zehirli ot gibidir. Bunların farkına varmaksızın kalbinin derinliğinde dermansız zehir haline gelir.” (Büyükdüvenci, 1987:VI)

Sokrat, eğitimi geniş ve kapsamlı olarak ele almış. Eğitim ortamlarını “...her insanın yaşam sürecinde ve kuşaktan kuşağa gelişerek aktarılanlarda ne ölçüde zararlıların olabileceği, farkına vardığımız bu birikimlerin bireysel ve toplumsal yaşamda, ufak tozlar halinde de olsa zamanla dermansız bir zehir haline gelerek ne kadar yıprantılara yol aç..” (Büyükdüvenci, 1987 VI-VII) tıgını dile getirmiştir. Eğitim ortaya çıkan bu olumsuzlukları gidererek, “toplumun kültürel mirasının birikimini sürekliliğini...” (Tezcan, 1981:42) sağlamaya çalışmaktadır.

II-Eğitimin Yaratıcı İşlevi:

Eğitimin temel görevlerinden diğeri ise, toplumsal yaşam sürecinde değişikliği hazırlamaktır. Toplumların statik bir yapıda olmadığı, her zaman dinamik yapıya sahip olduğu toplumların yeni ihtiyaçlarının ortaya çıkmasıyla değişimin sürekli olduğunu icat ve keşiflerle değişmeyi başlatan bireylere ihtiyaç olduğunu görülmektedir.

Eğitimin yaratıcı görevi teknolojiye yöneliktir. Teknolojik gelişmelere açık olmayan bir eğitimin milli ve manevi kültürel yapısını sağlıklı bir şekilde devam ettirmesi zor olacaktır. Bunun için birinin diğesine tercih edilemez olduğunu, her ikisinin birlikte devam ettirilmesi hem değişim açısından hem de kültürel yapı açısından önemlidir. Eğitimin teknolojik gelişmelere açık olması gerektiği kadar, bu gelişmelerin eğitimde uygulanması da, o kadar gereklidir.

Eğitimin milli ve muhafazakar olması, bilim ve teknolojik gelişmelere engel olması söz konusu değildir. Zaten “İlim Çin’de de Olsa Alınız” sözü bu düşünceyi doğrulamaktadır. Örnek, Japonların hiçbir şekilde milli manevi kültürlerinden ödün vermeyerek bilim ve teknolojiye göstermiş oldukları performansları görmekteyiz. Ayrıca, eğitimin bilim ve teknolojiye açık olması, milli ve muhafazakar yönünü ortadan kaldırmayıp, bilakis eğitimin ve toplumsal değişimin olumlu yönde gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır.

Her toplum için gerekli olan değişimin hazırlanması ve başlatılmasına ihtiyacı vardır. Ortaya çıkan ihtiyaçların giderilmesi eğitime bağlı olması, eğitimin “ yenilikçi elamanları sağlar ve asgari uyumsuzluklarla gerekli değişimlerin cereyanını gerçekleştirir. Yenilikçi elemanlar daha çok okullar yoluyla sağlanır. Bunun için eğitim sisteminin kendini uydurması gerekir. Örneğin sanayileşmekte olan bir ülkede eğitim sisteminin sürekli teknik

yenileşmeye müfredat programlarıyla, bu alanda uzman sağlayan okullarla, öğretim elamanlarını yetiştir..."(Tezcan;1981:164) mektedir.

Eğitimin Toplumsal Değişmeye Etkisi:

Eğitimin toplumsal değişime etki ve gücünün ne olduğu sürekli tartışılmaktadır. Yani eğitimin toplumsal değişmeyi sağlayan faktörlerden biri midir, yoksa genel olarak toplumsal değişmeye ayak uyduran kurumlardan biri midir?

Toplumsal değişmelerin, eğitimi belirli istikamette zorladığı gibi eğitimle toplumu istenen ya da planlanan yönde değiştirilmesi mümkündür. Toplumda eğitimle başlatılan değişim süreci, toplumsal yapıda diğer birimleri değişme yönünde etkilemesi sonucunda, kendisinin de diğer birimlerde meydana gelen değişimlerin etkisinde kaldığı görülmektedir.

Eğitim, bir yandan toplumsal norm ve değerlerini bireye kazandırarak toplumsal bütünleşmeyi sağlaması, diğer yandan bireyleri toplumsal değişime uyum sağlayabilecek bir nitelikte yetişmesine çaba göstermektedir.

Toplumlarda değişim süreci içersinde toplumsal birim ve kurumların görev ve sorumlulukları söz konusudur. Toplumsal bir kurum olarak eğitim, hem toplumsal değişimin gerçekleştirilmesine hem de toplumsal yapının korunmasına karşı sorumluluğu vardır. Bu sorumluluklarını yerine getirebilmek için eğitim şu görevleri üstlenmiştir;

1.Değerleri korumak ve geliştirmek:

Eğitim, "her toplumda değerler ve kurumların erişkin kuşaktan yeni yetişen kuşağa geçmesini sağlayan en yaygın toplum görevlerinden biri"(Ülken;1969:91)si olarak kabul edilmektedir.

Eğitim, "toplumun kültürel mirasının birikimi ve sürekliliğini sağlamaktır."(Tezcan;1981:42)Tabi ki; eğitim toplumsal değerlerin ve birikimlerin korunması, zamanla değişim sonucu yeniden oluşan kültürü benimseyip, genç kuşaklara aktarma gayretinde iken, değişen ve gelişen şartlara uygun olarak kendisini yenileyebilir.

Eğitim, toplumun kültürel değerlerini sonradan gelenlere aktarır. Böylece "eğitimin temel amacı, kültür nakli ve daha önemlisi toplumu, arzulanan bir geleceğe götürmektir."(Büyükdüvenci;1987:2)

Eğitim, geçmişten gelen değerleri korumak maksadıyla, yeniliklere karşı tavır almasına gerek yoktur. Eğitim, yeni ihtiyaç ve gereksinimlere cevap verebilecek bir nitelikte olması, kültürel değerlerin çağdaş görünümde olmasına katkı sağlaması için, değişime ve yeniliklere açık olması gerekir.Eğitim, sadece

kendi bilgileri ile kültürel değerlerin gelişmesine değil. Aynı zamanda diğer bilimlerin üretmiş olduğu bilgileri kullanarak, kültürel değerlerin gelişmesine katkı sağlayabilecek niteliktedir.

2.Yeni bilgiler üretmek:

Eğitim, bilim ve teknolojinin üretmiş olduğu bilgileri, değişen şartlara insanların uyum sağlayabilmeleri için, insan ihtiyaç ve sorularına çözüm bulabilmek amacıyla yeni bilgiler üretmektedir. Tabi ki, üretilen yeni bilgilerin toplumsal değişmeye katkı sağlaması, ayrıca insan yaşamına yarar ve kolaylık sağlayabilecek bir nitelikte olması gerekir.

Hızla değişmekte olan dünyada, yeni bilgilerle insanlara yeni yaşam biçimleri sunarken, beraberinde yeni sorunları getirmiş olması. İnsanları eski davranışlarını terk etmesine, yeni davranışlarına uyum sağlamaları için zorlamaktadır. Tabi ki, insanın bir anda eski davranışlarından vazgeçmesi kolay olmayıp, zamanla değişime uyum sağlayacağı göz ardı edilmemesi gerekir.

3.Yeni Bilgileri Yaymak:

Eğitim, bilimsel gelişmelere açık olması hem kendisinin hem de diğer bilimlerin ortaya koyduğu bilgilerin, toplumda altyapısının hazırlanması, yeni bilgilerin kullanılmasını ve yaygınlaşmasını sağlar. Böylece topluma yaymış olduğu yeni bilgiler "gerek toplumsal yaşantının giderek karmaşık hale gelmesi, gerekse de üretilen bilgi ve tecrübelerin karmaşık bir hale gelmesi, günümüzde eğitim alanının bilimsel bir şekilde ele alınması gereğini kaçınılmaz hale getirmiş..." (Kısakürek;1984:...) olması toplumsal değişmeyi doğrudan etkiler.

Günümüz dünyasında bilim ve onun ürünü olan bilginin, insan yaşamında ve toplum yapısında değişimlerde daha etkili olması söz konusudur. Bilime daha fazla önem veren toplumların, geleceğe güven içersinde hazırlanmasına katkı sağlar. Toplumlar eğitimle çağın şartlarına göre kendilerini yenileyerek, toplum ihtiyaçlarını karşılayacak bireylerin yetiştirilmesini sağlamaya çalışmaktadır.

4.Toplumla Yardımcı Olmak:

Eğitim toplumsal gelişme ve değişimle birlikte ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanması için toplumu yeterli derecede bilgilendirmeye çalışır. Eğitim, toplumda gerçekleşen değişimin sağlıklı olması için, sorumluluk üstlenen bir kurum olarak öne çıkmaktadır. Toplumu geleceğe hazırlayıp, hem kendi

kültürel değerlerini yaşatmasını hem de değişen şartlara göre milli birliklerini korumasına yardımcı olmaktadır.

Eğitim, bireyin kendine ve toplumuna üretim ve hizmet edebilmesi için, kendi yetenekleri doğrultusunda bir mesleği seçebilmesi ve seçmiş olduğu mesleği ülke zenginliği açısından üretim ve tutumluluk yeterliliğine sahip olacak bir seviyeye ulaşmasını sağlamaya çalışır. Eğitim, toplumların geleceğini olumlu yönde etkileyebilecek insan gücünü yetiştirmeye çalışır.

Eğitim bir sebep değil sonuçtur. Bu sonuç toplumsal yapının özellikleri doğrultusunda olumlu veya olumsuz şekilde ortaya çıkmaktadır. Eğitimin kamucu toplumlarda bir amaç, bireyci toplumlarda ise bireyin özel yeteneklerini ortaya çıkarılmasını ve geliştirilmesini sağlayan bir araçtır.

Kısaca eğitim, “özel hayatta başarılı olacak aktif ve girişken gençleri ortaya çıkarmak için, her aşamada uygulanan programlarını, pratik hayatın çeşitli ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde hazırlama” (Ege, 1977, 181) ya çalışır.

5. Demokrasi Bilincini Yerleştirmek:

Eğitim, siyasal alanda milli bilinci kazandıran bir araçtır. Bireyin siyasete ilgi duyması eğitim düzeyi ile yakından ilişkisi vardır. Bireyin eğitim düzeyi arttıkça siyasi ve kamu olaylarını daha yakından bilinçli olarak izlenmesini sağlamaktadır.

Eğitimin siyasal alana katkısı, “mevcut siyasal sisteme (devlet düzenine) sadakati sağlamak...” (Tezcan, 1981:43) ayrıca “önderlerin seçimi ve eğitilmesi ile ilgili...” (Tezcan, 1981:43) bilgilerin bireylere kazandırılmasına katkı sağlamaktadır. Tabii ki, bunların yanında seçme bilincini geliştirmektedir. Eğitim siyasi istikrarın sağlanmasında ve demokratik değerlerin toplumsallaştırılmasında iç barışın sağlanmasında da etkili olmaktadır.

“Eğitimin seçme işlevi en yetenekli harika çocukların seçilmesi, onlara tam bir eğitim olanağı verilerek kendilerinden ilerde geniş ölçüde yararlanılmasını sağlamaktır. Hangi toplumsal sınıfta olursa olsunlar bu en yetenekli çocukların seçilip eğitilmesi ve kendilerinden yararlanılması hem birey ve hem de toplumun yararına. Bu aynı zamanda fırsat eşitliğinin de gerektirdiği bir husustur” (Tezcan, 1981:44)

Eğitim, bireyin insan haklarına, demokratik değerlere ve toplumsal düzene, onun gereklerine bağlı yetiştirilmesine, ayrıca birlik ve dayanışma ruhuna bağlı kalmasına önem vermektedir. Eğitim bireyin demokratik yaşamın gerektirdiği biçimde sosyalleşmesine ve diğer insanlarla olumlu ilişkilerin

kurulması için gerekli olan ortamın hazırlanmasına, halkın demokratik sürece katılmasına yardımcı olmaya çalışmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Eğitim, toplumların geleceği açısından vazgeçilmez bir olgu olduğu gün geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Toplumların temel kaynağı olan insanların yetiştirilmesi ve geliştirilmesinde eğitimin rolü giderek artmaktadır. Ayrıca günümüz dünyasının bilgi ya da bilişim çağı olması, bilgi üretimi ve bilgiyi yaygın olarak kullanılmasının önem kazanması, bilgiye olan talebin artması değişimleri zorunlu olarak ortaya çıkarmaktadır.

Eğitim, toplumların geleceğini olumlu etkileyebilecek insan gücünü yetiştirmeye çalışır. Bireylerin öğrenme, bilgi sahibi olma, işbirliği yapma, üretken olma ve hoşgörü sahibi olma gibi nitelikleri kazandırarak toplumların gelişmelerine katkıda bulunur. Ayrıca eğitim, bilimsel çalışmalar yaparak yeni bilgiler üreterek, üretmiş olduğu bilgileri yayarak, toplumsal değerleri geliştirerek, toplumsal gelişmelere ve toplumsal değişmelere yardımcı olmaktadır.

Eğitim, “her toplumda değerler ve kurumların erişkin kuşaktan yeni yetişen kuşağa geçmesini sağlayan en yaygın toplum görevlerinden biri” (Ülken;1969:91)sidir. Eğitim, yeni nesilleri toplumsal norm ve değerlere uyum sağlayabilecek bir nitelikte yetiştirilmesine özen göstermektedir. Böylece hem kültürün aralıksız olarak nesilden nesile aktarılmasını, hem de değişen şartlara uyum sağlayabilecek nesillerin yetiştirilmesini sağlamalıdır.

Toplumsal değişme “toplumsal ilişkilerde, kurumlarda ve yapıda belirli bir durumdan ya da varlık biçiminden bir başka durum ya da biçime geçiş”(Tan:1981;102) sürecidir. Her toplum sürekli bir dinamizm ve değişim içersinde olup, zaman ve değişimin derecesine göre farklılıklar göstermektedir. Ortaya çıkan farklılıkların değişime olumlu yönde katkı sağlaması için, eğitim gerekli çalışmaları yaparak değişimin uyum içersinde sonuçlanmasına katkı sağlamaktadır.

Toplumsal değişme, tarihsel süreç içersinde insan topluluklarının görülmeye başladığından itibaren görülmekte olan bir olgudur. Zamanla toplumların kapalılıktan kurtulup, başka toplumlarla etkileşim içersinde olması, ayrıca toplumların değişim ve gelişim göstermesi toplumsal değişmeyi hızlandırmıştır. Toplumlar sürekli değişim içersinde olması, toplumsal değişmenin toplum yapısında aynı zamanda ve aynı hızda gerçekleşmemesi,

değişmenin hızı, yönü ve niteliği toplumdan topluma farklı olması, değişimin toplumsal yapıya bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

Toplumsal değişimden en fazla etkilenen kurumlardan birisi eğitim kurumu olarak ön plana çıkmaktadır. Eğitimin toplumsal fonksiyonları, bireylere yaşadığı toplumun kültürel değerlerini, davranış kalıplarını kazandırması ve toplumsal değişimlerle ortaya çıkmış olan yeniliklere uyum sağlayabilecek bireylerin yetişmesine katkı sağlamaktır.

Böylece eğitim, bir yandan toplumsal değişimlerden etkilenirken diğer yandan toplumsal değişme aracı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Bilim ve teknolojinin ilerlemesi, araştırmacı ve yenilikçi elemanların eğitim alanında yetişerek toplumsal değişmeyi hızlandırmaktadır. Ayrıca eğitim, sadece kültürel mirası yeni nesillere nakletmekle kalmayıp, varmış olduğu en yüksek seviyede, araştırmalar, yenilikler ve icatlar yoluyla, yaratıcı sanatlar ve teknolojilerle beraber hem yeni hem de tam çözüme ulaşmamış eski problemlere yeni ve yeterli derecede çözümler teklif ederek kültürel mirasa katkıda bulunur. Böylece, sosyo-kültürel değişme ve gelişme yönünde önemli bir faktör olarak rol oynamaktadır.

Eğitim, toplumsal değişmeyi başlatmayı, aslında değişmeyi başlatan yetişmiş, üstün nitelikli insanlardır. Başlamış olan toplumsal değişmeyi hızlandıran, yayan, güçlendiren eğitim ve öğretim çabalarıdır. Bunların yanında eğitim, çeşitli toplumsal değişmelerin alt yapılarını hazırlayabilir. Eğitim bir taraftan pozitif toplumsal değerleri yerleştirmeye çalışırken, bir yandan da eleştirel ve hür düşüncenin yerleşmesini, gelecekte kültürel değişimlerle ortaya çıkan yeniliklerin kabul edilmesini ve yönlendirilmesini sağlayamaya çalışmaktadır.

Toplumsal kurum olarak eğitim, toplumsal değişmeyi ve yeni ihtiyaçları “karşılayabilecek yeterli seviyede devam ettiği sürece, toplumsal sorunların etkili bir şekilde ortaya çıkması söz konusu değildir. Ne zaman ki değişimlerin toplumsal kurumları aşabilecek yenilikler gerektirirse, işte o zaman toplumsal sorunlar etkili bir şekilde ortaya çıkmaya başlar. Ortaya çıkmış veya çıkmakta olan, “değişmelerin toplumun bütününe yansiyabilmesi ve faydalı sonuçlar verebilmesi, sadece organizasyon ve kanuni tedbirlerle sağlan...”(Erkal; 1995: 254) ması mümkün değildir. Değişmenin toplumlarda her zaman tartışmalı olmasının nedeni, değişimlerin bütünüyle toplumsal yapıya olumlu yansımaması olarak gösterilmektedir. Hem bu tartışmaları giderme, hem de değişimlerle ortaya çıkan, kültürel yapı ile toplumsal yapı arasındaki uyumsuzlukları ve olumsuzlukları gidermek gerekir. Toplumlar değişim öncesi

ve sonrası ortaya çıkan olumsuzlukları gidermek için, çağın şartlarına uygun kalıcı, başarılı ve değişimlere açık bir eğitime ihtiyaç duymaktadır.

Toplumsal değişim süreciyle birlikte eğitim kurumlarında birçok değişimi ortaya çıkarmıştır. Bu değişimlerle eğitimin dogmatik kalıplardan kurtulmasına, okul sistemi tarzında kurumlaşmasına, yaygınlaşmasına ve bilimsel nitelik kazanmasına, ayrıca cinsiyet farkı gözetmeksizin plan ve program doğrultusunda, eğitim süresinin uzatılmasını sağlamıştır.

Kısaca, eğitim ile toplumsal değişme arasında dinamik ilişkiler bulunmaktadır. Bu ilişkiler, eğitimin toplumsal değişmedeki fonksiyonlarıyla açıklanabilir. Bu fonksiyonlardan birincisi, "toplumun kültürel değerlerini ve toplumsal davranış örneklerini genç üyelerine aktarmak..." (Tezcan, 1981:164)tır. İkinci fonksiyonu ise, toplumsal değişmeyi başlatabilecek bireylerin yetiştirilmesini sağlamaktır.

KAYNAKÇA

- Aklan, C. (1979). *Eğitim Ortamları*. Ankara Üni. Yay. No:85, Ankara.
- Arvasi, S.A. (1995). *Eğitim Sosyolojisi*. Burak Yay., İstanbul.
- Bilhan, S. (1996). *Eğitim Sosyolojisi*. DTCF:Yay. , Ankara.
- Binbaşıoğlu, C. (1988). *Eğitime Giriş*. C. Binbaşıoğlu Yay., Ankara.
- Büyükdüvenci, S. (1987). *Eğitim Sosyolojisine Giriş*, Yazıcıoğlu Matbaası, Ankara.
- Değirmenciöğlu, Ç. (1997). *Eğitim Bilimine Giriş*. Gazi Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Ege, N.N. (1997). *Teşebbüs-i Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Hakkında İkinci İzah*. Güneş Neşriyat, İstanbul.
- Erkal, M. (1995). *Sosyoloji(Toplumbilimi)*. Der Yay., İstanbul.
- Ergün, M. (1994). *Eğitim Sosyolojisine Giriş*. Ocak Yayınları, Ankara.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitim Program Geliştirme*. Yelken-tepe Matbaası, Ankara.
- Fındıkoğlu, F.Z. (1943). *Terbiyede Muhit Üçlülüğü* , Ulus Gazetesi, 25 Kasım 1943, Ankara.
- Fidan, N. & Erden, M. (1998). *Eğitime Giriş*. Aklın Yay., İstanbul.
- Gökalp, Z. (1992). *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri*. MEB.Yay., İstanbul.
- Güler, A. D. (1991). *Eğitim İletişimi Kurumu Olarak Çocuk Televizyonu ve Uygulamaları İle Bir Model*. Anadolu Üniversitesi Yay.No:533.Eskişehir.

- Kısakürek, M. A. (1984). *Eğitim Bilimlerinin Niteliği*. Eğitim Bilimleri Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları , s. 1-3, Ankara.
- Kızılçelik, S. (1992) . *Sosyoloji Sözlüğü*. Göksu Matbaası, Konya.
- Koçer, H. A. (1980) . *Eğitim Tarihi I*. Ankara Üni.Eğit.Fak.Yay. No.89 , Ankara.
- Kurtkan, A. (1977). *Sosyolojik Açından Eğitim Yolu İle Kalkınmanın Esasları*. İstanbul Üni. Yay., İstanbul.
- Meray, S. L. (1982). *Toplumbilim Üzerine*. Hil Yay., İstanbul.
- Ülken, H. Z. (1969). *Sosyoloji Sözlüğü*. Talim ve Terbiye DairesiYay., İstanbul.
- Oğuzkan, F. (1974). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu, Ankara.
- Oskay, Ü. (1977). *Toplumbilim*. Der.Yay., İstanbul.
- Russell, D. & Russell, B. [Çeviren: Melih Ölçer] . (1979). *Endüstri Toplumunun Geleceği*. Bilgi Yayınları, Ankara.
- Öncül, R. (1999). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. MEB.Yay., İstanbul.
- Tan, M. (1981). *Toplumbilimine Giriş: Temel Kavramlar*. AÜ.Eğitim Fak.Yay. No:97, Ankara
- Tezcan, M. (1981). *Eğitim Sosyolojisine Giriş*. Gül Yay., Ankara.
- Turhan, M. (1978). *Kültür Değişmeleri*. İstanbul Üni. Yay., İstanbul.
- Varış, F. (1978). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 70, Ankara.